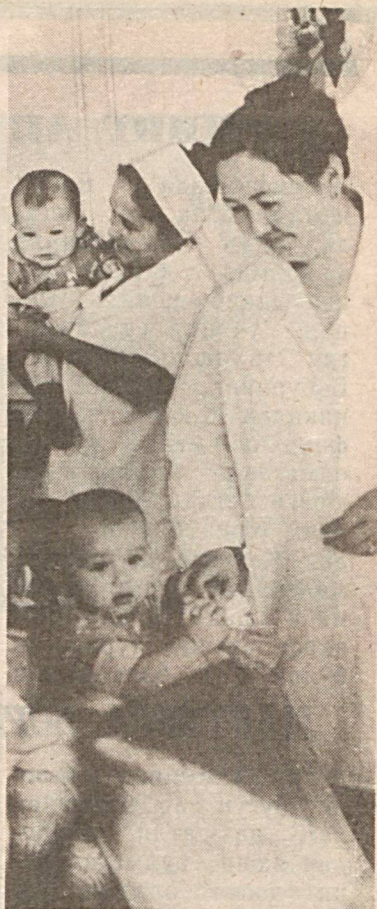

Қиш. Совуқнинг шашти баланд. Тун бўйи ёққан ёмғир дарахтлар танасида ҳам музга айланган. Деразадан илтижо билан боқаётган норасида болажонларнинг кўнгида ҳаста бир илинж. Кўнгли музга айланган бу кичкинтойлар меҳрга зор, кимидир кутишади.

Ёстиқ

остидаги пайпоқ

Болалик нақадар беғубор. Ота ёки онаси бағритошлик қилиб уни ташлаб кетса-да, турли қийноқларга солиб, уйдан чиқиб кетишига мажбур қилса-да, ҳатто, дунёга келиб она сутига тўймаган бўлса-да, ўшаларга интилади. Ҳаммасини унуттишга, кечиритишга тайёр. Ойлаб, ҳатто, йиллаб йўлларида интизор бўлиб қарайди. Келармикан, дея кўзларида милтираган ёш билан зор зор кутади. Лекин ўша бағритош она келармикан? Юраги музга айланган болажонини бир зумгина бўлса-да, бағрига босиб кетармикан?..

— Бир кун тузуккина кийинган бир киши келиб боласини сўради. — деб ҳикоя қилади болалар уйи директори Меҳрибон Шарипова. — Бундан ниҳоятда севиниб кетдим. Чунки ўша бола ҳар кун мenden «Отам қачон келади?» дея такрор ва такрор сўрарди. Ниҳоят, болани севинтирадиган бўлдим, дедим-да, улар ўйнаётган томонга чопдим. Ҳали

учрашув хонасидан чиқмасимданоқ бояги киши мени тўхтатди:

— Илтимос, уни чақирманг!

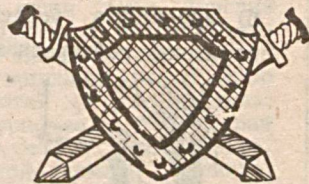
— Нега? — ҳайрон бўлганимча қотиб қолдим.

— Истамайман. Яхшиси мана бу пайпоқни бериб қўйинг.

Пайпоқни қўлимга олдим, йиғлаб юбордим. Бағритош ота ташлаб кетган бу пайпоқни ўша болага қандай беришимни билмай узоқ ўйладим. Тарбиячи ҳам-касбларим билан маслаҳатлашдим. Сўнгга, боланинг олдига бориб:

— Мана, отанг сенга пайпоқ келтирди. Эрта-индин, албатта, келаркан. — дея ёлгон гапирдим. Бола севинганидан пайпоққа узоқ тикилиб қолди. Хуллас,

(Давоми 2-бетда).

СЕНИНГ

ҲАҚ-ҲУҚУКИНГ

Дурдона Қорабоева Тошкент шаҳридаги 243-мактабда таълим олади. Дадасининг айтишича, ўта тиришқоқ, онасининг барча ишларига беминнат ёрдамчи экан. Мактабдаги ўқишлари ҳам чакки эмас. Кундалигида фақат, яхши ва аъло баҳолар бор.

— Яхши фарзандга ҳар қанча яхшилик қилсанг арзийди, — дейди дадаси. Шунинг учун ҳам унинг турилган куниде яхши бир совға қилиш ниятим бор эди. Ўйламанки, бу совға уни жуда қувонтиради.

Дурдонанинг қувонишига ишонамиз. Чунки, у «Тонг юлдузи» газетасининг, ҳар бир сонини қизиқиш билан ўқиб бораётган экан. Умуман, китоб, газета мутлаа қилиш унинг энг сеvimли машғулотларидан бири экан. Дурдонанинг қизиқиш донраси кенг. У дарсдан бўш вақтларида эски ўзбек ёзувини ҳам ўрганиб борапти. Бегруний майдонидаги 1-уй аҳли ҳам боадаб бу қизни мақташади.

Дурдона! 11 ёшга қадам қўйиш арафасида сени онла аъзоларининг барчаси — даданг, ойинг, уканг Файзулло ва синглинг Гулнора табриклар, сенга мустаҳкам соғлиқ, ўқишларингда, келажак ишларингда муваффақиятлар тилайди. Ўйлаган, режалаштирган ишларининг барчаси рўёбга чиқсин. Доймо соғ бўл!

ТАБРИКЛАЙМИЗ!

МЕНИНГ ҚИШЛОҒИМ

Чўққиларни туманлар қоплаган тоғлар этагидаги миттигина бу қишлоқ — менинг қишлоғим. Унинг чиройига ҳусн қўшиб оқаётган тошқин сойнинг соҳилларида менинг жўшқин болалик чоғларим ўтган.

Гоҳо қалбимни қишлоғимнинг ўтмиши ҳақида тўқилган афсоналар хаёли чулғаб олади. Уларни такрор-такрор тинглагим келади. Кеч тушди дегунча отамнинг пинжиге тикилиб, саволларга кўмиб ташлайман...

— Ота, нега қишлоғимизни Ғойиб ота дейишади?

— Қадимда бу жойда парилар яшаган экан. Юзлари ой каби оппоқ, сочлари эса узун-узун экан. Улар ҳар тонгда туриб қишлоғимиз четидаги Оқ булоққа бориб сочларини ювиб келаркан. Шунинг учун юзлари оппоқ, сочлари узун экан-да...

Авлиё ота эса уларга бош-

чилик қилар экан. Юртимизга ўрислар бостириб киргач, Оқ булоқнинг сувлари қуриб қолибди. Кейин эса парилар ҳам, Авлиё ота ҳам ғойиб бўлишган... Шу-шу бу жойлар Ғойиб ота аталиб кетган, қизим...

Отамнинг сўзларини тинглаб, ғойиб бўлган парилар ҳақида ўйлайман. Ногоҳ оқ булоқнинг шилдираган овози қулоғимга чалингандай бўлади.

— Унда анов чўққиларнинг номи нега Қушхона?

— Авваллари бу чўққиде қушлар кўп бўлган. Ҳатто, уларнинг сояси ерни булутдек қоплаган.

— Ҳозир улар қаёққа кетишган, ота? — дейман ҳавотирланиб.

— Уларни бераҳм кишилар отиб ташлашган, қизим, — дейди ота ўйга чўмиб.

Мен отамнинг ҳикоятларини тинглаб ухлаб қоламан. Ту-

шимга оппоқ кўйлакли парилар киради... Мен эса тушларим ҳеч қачон тугамаслигини истайман...

Дилфуза АҲМЕДОВА,
Самарқанд вилояти, Қўшробот тумани, С. Айний номидаги 40-мактабнинг VIII «Б» синф ўқувчиси.

УНИНГ АКАСИ БОР

Синфимизда Бобур исмли бола бор. Негадир кўп масалаларда фикримиз қарама-қарши чиқиб қолади. Шунинг учунми у билан гап талашиб қоламиз. Бобурнинг жуссаси меникидан кичкина. Ўз фикрини менга ўтказа олмаганда уришишга юраги бетламайди. Аммо алам олиш йўлини топди. Кейинги вақтларда мактабдан қайтишимда мени эшик олдида унинг акаси кутиб турадиган бўлди. Ўғил бола бўлиш

кийин. Бошқа йўл билан қочиб кетсам ҳам бўлади-ку, ўртоқларимнинг «қўрқоқ» дейишларидан уяламан. Қараб-сизки, ҳар кунни бирон жойим ё кўкаради, ё шишади. Уйдагиларга айтмай дейман-у фойдаси йўқ. Нега десангиз, улар мени ҳар кунни қўриқлаб юриша олмайди-ку! Ё бошқа мактабга ўтсаммикан-а?

Шерзод ВАЛИЕВ,

Тошкент шаҳри, 7-синф ўқувчиси.

МАКТАБГА БОРГИМ КЕЛМАЙДИ

Ўқитувчимнинг авзои бугун ҳар кунгидан ҳам даҳшатли. Ўқишдан яхши билмаганларни доска олдида бир қатор қилиб «тердилар». Математикадан билмаганларни указка билан «сийладилар».

Барно эса синфда энг суст ўқувчи қиз. Унинг отаси йўқ. Онаси эса бозорда алланамалар сотади. «Қачон одам бў-

ласан?» Ҳар сафар муаллимамиз шундай деб бақирганларида Барнонинг юзларида ранг қолмайди. Бошини елкалари орасига олиб, калтак қаерига тушишини мўлжаллайди. Ана шу бақир-чақирдан кейин мактабга ҳам боргим келмайди..

В. МИРЗАҚУЛОВ,

Қарши шаҳри.

Бувимларнинг айтишича, онам ўрта мактабни «Олтин медал»га битириб, Москвадаги педагогика олийгоҳига ҳеч қийналмай ўқишга кирган экан. «Бир кам дунё» деган мақолни бувижоним нега кўп ишлатишларини эса мен ёшим сал улғайгач сездим...

Онам қанчалик кўп ўқишда муваффақиятга эришганлари билан онлада бахт топа олмадилар. Дадам ҳар доим ичиб келиб, онамни урарди. Бир қанча йиллар

ман», деб келиб қолди. Бувим ҳарчанд уринсалар ҳам дадам мени ўзлари билан олиб кетдилар. Бундай «меҳрибончиликнинг» асл моҳиятини мен кейин тушундим: дадамларга давлат уй-бераётган экан-у, яна бир киши бўлса 5 хона беришар экан. Уйни олдиқ ҳам, лекин орамизда тотувлик бўлмади. Отам мени тинмай урарди. Ахири бўлмагач, мени яна бувимларникига олиб келиб ташлади.

Мен бувимларни жуда ях-

ганларини сўзсиз бажаришар, ҳеч ким унинг гапини икки қилмас эди. Ана шу «шеф» мени барча дугоналаримдан айириб, яккалаб қўйди. Мен ёлғизликка чидай олмай, нега бундай қилаяпсан, деб ундан сўрадим. «Ота-онаси йўқ бола ёмон бўлади. У билан юрган ҳам шундай бўлади», деди. Қандай алам қилганини билсангиз эди. Ота-онамнинг ҳаёти шундай бўлганига мен айборманми?

Дадамларникига кетга-

Атрофимда тошбағир одамлар

чидагач, ақли заифлашиб қолибди онам бечоранинг. Қасалхонадан чиққач эса қариндошларнинг зўри билан яна бошқа кишига турмушга чиқдилар. Биз Мой-булоқ деган жойга кўчиб кетдик. Аммо ўғай отам ҳам ўзимнинг отамдан қолишмас экан. У киши ҳам ичиб келиб, онамни калтаклашдан чарчамади. Онам бунга чидай олмай ўзини ўзи...

Онам вафот этганди мен 10 ёш, укам эса 10 ойлик эди. Укамни етимхонага топширдик. Мен эса бувим билан яшай бошладим. Орадан анча вақт ўтгач, Зарафшон шаҳрида бошқа аёл билан турмуш кечираётган отам «Қизимни олиб кета-

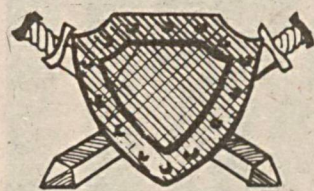
ши кўраман. Шунинг учун ҳам қайтиб келганимдан жуда хурсанд бўлдим. Чунки бувим мени 9 ойлигимдан бошлаб катта қилганлар. Уларнинг озроқ товлари бўлмай қолса, қўлимдан келганча қарайман.

Энди ҳаммаси яхши, ҳаммаси ўз ўрнига тушиб кетди, деб эрта хурсанд бўлган эканман. Атрофимни фақат тошбағир, баджаҳл одамлар ўраб олганини кўриб хафа бўламан...

Дадамларникига кетишдан олдин ўқиган синфимда кейин келиб ҳам ўқишни давом эттирдим. Синфком бизнинг синфнинг «шефи» эди. Синфдошларимнинг ҳаммаси унинг айт-

нимдан сўнг менинг энг яқин дугонам хат ёзибди. Дарди бир олам: унинг ҳам отаси қазо қилган экан. Синфкомимиз уни ҳам ҳаммадан ёлғизлатиб қўйибди. Бугун ҳам аҳволим шундай. Қизлар мен билан муомала қилмайди. Фақат синфимиздаги ўғил болалар мени юпатиб юришади. «Қўй, хафа бўлма, ҳадемай мактаб тугайди, ўқишга кириб олсанг ҳаммасини унутасан» дейишади. Аммо дилдаги бунча кўп яраларнинг ўрни тузалармикан, ҳаммасини унутиб бўлармикан?

Нилуфар СУННАТОВА,
Сирдарё вилояти, Ильич тумани, Пахтаобод қишлоғи.

СЕНИНГ

ҲАҚ-ҲУҚУҚИНГ

АГАР СИЗНИ...

ЎҚИТУВЧИНИНГ НОҲАҚ-ДАН УРСА:

- ота-онангизга айтасизми?
- директорга борасизми?
- жавоб қайтарасизми?

МАҲАЛЛАНГИЗДА ЭНГ «ЗУР» БОЛА ПАЙДО БУЛСА:

а) унинг гуруҳига қўйиласизми?

б) уларнинг мазах қилишларию калтаклашларига қарамай тартибга чақиришга уринасизми?

в) милицияга хабар берасизми?

ОТА-ОНАНГИЗНИНГ БУЛАР-БЎЛМАСГА КАЛТАКЛАШЛАРИГА ҚАНДАЙ ҚАРАИСИЗ?

Худди шу саволлар билан биз сизларга ўтган галги саҳифамизда мурожаат қилган эдик. Уларга 200 га яқин жавоб мактублари олдиқ. Қуйида уларнинг айримлари билан танишасиз.

ФЕВРАЛЬ кунларининг бирида ўқитувчимиз йўқлиги сабабли икки соат дарсимиз бўлмади. Синфга кириб, ўтган дарсларимизни такрорлаб ўтирдик. Шу пайт хонага рус тили ўқитувчиси кирди. Уч нафар синфдошимиз ва мени доска ёнига чақирди. «Нега жим ўтирмайсизлар?», дея ура бошлади. Уриб биров ҳовурдан тушгач, нега гап қайтаряпсан, деб яна уришга ҳезланди. Мен ростдан ҳам гап қайтардим. Нега деганингизда, у киши ноҳақдан бизни сўкиб, урди. Калтакдан ўлган одам йўқ. Аммо ўқитувчиман, ҳокимият қўлимда, деб ҳар нима қилса ҳам индамай туриш алам қилар экан.

И. ТОЖИМИРЗАЕВ,
Наманган вилояти, Янги-қўрғон тумани.

ЎҚИТУВЧИМ ноҳақдан урса, ота-онамга айтмайман. Чунки бефойда. Бирон нарсани ҳал этиш, ноҳақ-

ликка аниқлик киритишга уларнинг вақтлари йўқ.

Д. АМИНОВА,
Хоразм вилояти, Урганч тумани, Пахтакор жамоа хўжалиги.

АЛГЕБРА фанидан аёл муаллима дарс берадилар. Мактабимиз биров совуқ. Қиш кунларининг бирида бир неча қизлар дарсда рўмол билан ўтиришар эди. Муаллимамизнинг ўзлари ҳам рўмол ўраб ўтиришларига қарамай у қизлардан бош кийимини ечиб қўйишини сўради. Совуқ бўл-

МУҲАРРИРИЯТДАН: Юқоридаги саволларни эълон қилишдан асосий мақсад болалар ва катталар орасидаги яхши-ёмон муносабатларни таҳлил қилиб кўриш эди. Ростини айтганда, бу мақсадга жуда оз эришдик. Сабаби бизга мактуб йўллаган газетхонлар саволларга асосан «ҳа» ёки «йўқ» дея жавоб беришган. Шунинг ўзи ҳам болалар ҳали-ҳануз ким томонидан бўлса ҳам уларга нисбатан бўлаётган барча ноҳақликларга қарши ўзларини ҳимоя қила олмасликлари маълум бўлди. Саволларга жавоб йўллаш давом этади. Унга фақат «ҳа» ёки «йўқ», деб ёзмаганда, ўз ҳаётингизда бўлиб ўтган воқеалар билан ўртоқлашинг.

гани учун фақат икки-уч қизгина рўмолини ечди. Шунда у кишининг аччиғи чиқиб: «Сенлар безбет экансанлар, сенларни келин қилганлар...», деб ҳақорат қила бошладилар. У киши бизни ноҳақ ҳақорат қилаётган бўлсалар ҳам биз индамадик. Кейин ҳам ҳеч кимга айтмадик. Аммо бизга жуда алам қилди. Чунки директорга бориб айтсак, ҳамма «чақимчи» деб масхаралайди.

Муҳаббат УМРЗОҚОВА,
Наманган вилояти, Поп туманидаги 15-мактаб ўқувчиси.

ОТА-ОНА (агар улар алкаш ёки тошбағир бўлмасалар) ҳеч қачон фарзандини бўлар-бўлмасга калтакламаса керак. Лекин уларнинг дилини оғритмаслик, доимо ширинсухан бўлиш ва норизоликларга ўрин қолдирмаслик эса кўп жиҳатдан биз—болаларга боғлиқ. Мисол учун мен мактабдан қайтгач, тушликдан сўнг мол-ҳолга қарайман, емиш соламан. Отам ёки онам тайинлаб кетган ишларни бажариб қўяман. Шунданми орада қаттиқ гап-сўз бўладиган ҳоллар кам. Катталар фарзандига ёмонлик иштамайди. Уларнинг айтганига қўлоқ солмасак уриб-калтаклашларига, бировдан ҳимоя сўрашга ҳам ўрин қолмайди.

Азамат ҚАЛАНДАРОВ,
Хоразм вилояти, Гурлан туманидаги 32-мактаб ўқувчиси.

Ёстиқ остидаги пайпоқ

(Бошланиши 1-бетда).

эртасига эрталаб унинг кийимларини саранжом-саришталарга моҳчи бўлдим. Аммо негадир кийимлар орасида боланинг отаси ташлаб кетган пайпоқ йўқ эди. Ҳайрон бўлдим. Уни ким олиши мумкин? Бу ноҳуш хабарни тарбиячиларга етказдим. Улар ҳам хафа бўлиб кетишди. Боланинг уйқусини бузмайгина излашга тушдик. Лекин ҳеч қаерда йўқ. Биргина боланинг ёстиғининг остини изламаганимиз учун ўша жойга кўз ташладим. Не кўз билан кўрайки, пайпоқ бола ухлаётган ёстиқнинг тағида. Қўзимга ёш тўлди...

Тарбиячи йиғлапти. Боланинг меҳри, отанинг тошбағирлиги уни йиғлатапти. Нима қилсин? Тарбиячи опага қолса, барча-барча болаларни бахтиёр қилмоқчи. Лекин бунга эришиб бўлармиди?

Биз Урганч шаҳридаги вилоятлараро «Ғунча» болалар уйи ҳақида ёзарканмиз

болаларга она ўрнида бўлиб, ўзларининг қуёшдек тафтли меҳрини, асалдек ширин сўзларини беришадиган тарбиячиларни, табобат ходимларини эсласангиз ўтолмаймиз. Ноила Габитова, Света Иваненко, Мунаввар Раҳмонова, Роҳат Бобононова, Онабиби Қобулова, Мила Липатова, Меҳрибон Шарипова, Дармонжон Қурёнова, Дилбар Муродова... Бундай меҳри дарё аёлларни қанча ёсак оз.

Болажонлар йиғлапти. Ота, она меҳрига зор бўлиб, унсиз йиғламоқда. Қани энди уларнинг ОТАЖОНИСИ, ОНАЖОНИСИ?

ҚАЕРДАСИЗЛАР? СИЗЛАРНИ БОЛАЛАРИНГИЗ КУТМОҚДА?

Худойберган ЖАББОРОВ,
Жумабой ҚОЗОҚ (сураткаш).

Суратларда: Урганч шаҳридаги вилоятлараро «Ғунча» болалар уйидан лавҳалар.

ОРОЛНИ УНУТДИКМИ?

Ўтган йили онламинг билан Қора денгиз бўйига саёҳатга бордик. Дадам «поезд билан, Москва орқали кетамиз» дедилар. Биз хурсанд бўлиб кетдик. Чунки харита орқали биз ўз сафар йўлимизни кўриб, Орол орқали ўтишимизни билиб олдик. Бу денгиз ҳақидаги фикрларни ҳақиқатда қандай эканлигини билиш бизни қувонтирди. Аммо қувончимиз узоққа чўзилмади.

Биз саёҳатга кетишда ҳам, қайтишда ҳам поезд билан Орол денгизининг у тарафи ва бу тарафи билан юрган бўлсак ҳам, денгизни кўра олмадик. Дамнинг айтишларича, 60-йилларда денгиз деярли темир йўлнинг ёқасидагина шовиллаб турар, бекатга тушганлар унинг мавжларидан завқланишар экан. Энди эса у 80—100 км. га узоқлашиб кетибди. Қайфиятимиз бузилди. Бир қанча йиллардан буён Оролсиз Ўрта Осиёнинг ҳоли хароб, деб ёшу-қари барабар жар солаётимиз-у, аммо амалда, қандай иш амалга ошириляпти? Авваллари бу ҳақда матбуот нашрларидан бирор янгилик олиб турар эдик. Кейинги кунларда бундай хабарлар ҳам камайди. Наҳотки, Оролни унутган бўлсак, наҳотки уни асрай олмасак?

Нигора
ХУДОЙҚУЛОВА,
Тошкент шаҳридаги 110-мактабнинг 9-синф ўқувчиси.

ЎЗ БОҒИМИЗ БЎЛАДИ

Умид билан
суқилган таёқ,
Бир кун берар
мева-ю япроқ.

Мақтабимиз янги бинога кўчиб ўтганига 5 ой бўлди. Унинг ялангликдан иборат бўлган ҳовлисини кўкаламзорлаштириш мақсадида кўчат ўтқазиш ойлиги эълон қилдик. Унда фаол иштирок этаётган Бобошер Бердиев, Одил Раҳматуллаев, Ғайрат Мажилов, Дилноз Эргашева, Зайниддин Ҳусанов сингари мактабдошларимиз 9—10 тупдан кўчат ўтқазишди. Устозимиз Ҳайитбой Ражабов раҳбарлигида экан кўчатларимиз сони 350 тупдан ошиб кетди. Ҳозирги кунда эса умид билан ўтқазган ниҳол-

ларимизни парвариш қил-япмиз.

Пўлат ЖАЛИЛОВ,
Самарқанд вилояти, Челақ туманидаги 8-мактаб ўқувчиси.

Мақтабимизда шу кунларда кўчат экиш ойлиги қизғин давом этмоқда. Авваллари ҳар бир ўқувчи экиш учун уйидан дарахт кўчатлари келтирган бўлса, бу йил ўтқазган кўчатларимизни меҳнат таълими ўқитувчимиз Эркин ака Сатторов

бошчилигида тажриба ер майдонимизда етиштирдик. Мақтабимиз боғлари, ҳовлилари, теварак-атрофини кўкаламзорлаштириш мақсадида мева ва манзарали дарахт, гул кўчатлари ўтқаздик. Ортган кўчатларни эса мақтабимиз директори ҳамда устозларимиз бошчилигида сотиб, 12 минг сўм соф даромад олдик.

Бу пулларни мақтабимизнинг интизомли ва аълочи ўқувчилари учун стипендия тўлаш, кам даромадли оилаларнинг фарзандлари учун бепул нонушта ташкил қилиш, фанлар бўйича турли мусобақа ва экскурсиялар уюштириш мақсадида сарфлашни режалаштирдик.

Ҳозирги кунда эса олинган соф даромаднинг 50 минг сўмга етказиш ниятида мақтабимизда кўчат учун уруғлик ва қаламчалар ҳозирлаш ишлари қизғин давом эттирилмоқда.

Юлдуз БУРОНОВА,
Термиз шаҳридаги 13-мактаб ўқувчиси.

50 МИНГ СЎМГА ЕТКАЗАМИЗ

Назира опа Исоқова Тошкент шаҳар, Киров туманидаги 274-ўрта мактабда бошланғич синф ўқувчиларига таълим бериб келаётган моҳир устозлардан. У ўзи ўқитаётган 2-«В» синф ўқувчиларида гўзаллик ҳисларини тарбиялаш, билим даражаларини кенгайтиришда театрлаштирилган тарбиявий соатларнинг самараси юқори деб ҳисоблайди. Шунинг учун бўлса керак, ота-оналарнинг фаол иштирокида бундай тадбирларни тез-тез ўтказиб туриш анъанага айланиб қолган.

Суратларда: театрлаштирилган сахналардан лавҳалар.

Сураткаш Р. АЛБЕКОВ.

— Аъзам ака, аввалом бор, муштарийларга ўқувчилик даврингиз ҳақида сўзлаб берсангиз.

— Эркинжон, суҳбатни бошлашдан олдин иккита гапим бор. Биринчиси, «Тонг юлдузи» учун суҳбатга таклиф этганингиз учун раҳмат. Бу нашр саҳифасида чиқишни ўзимга мукофот, деб ҳисоблайман. Сабабини суҳбатимиз давомида билиб оласиз.

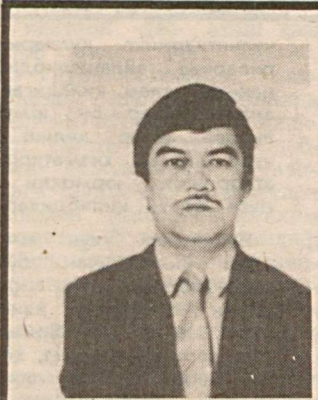
Иккинчиси, саволларингизнинг фақат еттигасига жавоб берсам. Негаки, мен «7» рақамини яхши кўраман. Оллоҳ оламини етти кунда яратган, етти кечакундуз, етти иклим бор. Етти нарсига — Оллоҳга, фаршталарга, китобларга, пайғамбарларга, охират кунига, яхшилигу ёмонлиги Парвардигор томонидан эканига, ўлгандан сўнг эса, албатта тирилиш борлигига ишонган киши мусулмон ҳисобланади. Одам етти жойи — икки оёқ учи, икки тиззаси, икки қафти, пешонаси жойномозга теккан ҳолда номоз ўқийди. Хуллас, етти ўлчаб бир кесдим-да, шу қарорга келдим.

Мен ночорликдан яхши ўқишга мажбур бўлганман. Сабаби — жудаям шўх, тўполончи эдим. «Ўқийинг-ни эпласанг ўласанми?», деган гапни кўтаролмасдим. Еттинчи синфга ҳаммаси яхши бўлган. Бир кун отам мактабга борибдилар. «Аълочилар тахтаси»да менинг суратим биринчи қўйилган экан, хурсанд бўлибдилар. Нарироқта «Қалам-пир» деворий газетасида тўполончилар рўйхатидаам менинг номимни кўриб, аччиқланибдилар. Кечқурун «Е у томонда бўл, ё бу томонда. Ўғил боланинг тайини бўлиши керак-да!» дедилар. Шу гап ҳозиргача мен учун қонун.

— Мактабда ўқиб юрган пайтингизда қандай китобларни ўқирдингиз? Китоб

ўқийдиган, аввал, уни танлай билиш керак, шундай эмасми?

— Қўлимга тушганини ўқирдим. Биров суриштирмасдиям. Лекин эртақ ўқимаганман. Бувим, акаларим қайси китобни ўқиган бўлса, улардан кейинроқ мен ҳам шунини ўқирдим. Болаларга мўлжалланганлари ҳазилакамга ўхшарди. Саккизинчи синфдалигимда Икром Остонулов деган бир

акамиз билан танишиш жуда катта фойда берди. Биринчи марта Чўлпон шеърларини ўша кишидан эшитиб, ўқиганман. Есенин, Лермонтов, Хемингуэй, Достоевскийларни ўқий бошладим. Мен ҳозир ҳам: «Бу болаларга мос, бунини тўғри келмайди», деган гапга қўшилмайман, Ўзибоп гапни ўқувчининг ўзи топиб олаверади, деб ўйлайман.

— Сизнингча, қишлоқ мактаби билан шаҳар мактабининг фарқи нимада?

— Шаҳар билан қишлоқ, уларнинг аҳли орасида қанча фарқ бўлса, мактаблари ўртасидаам шунча фарқ бор. Рост, шаҳардаги шароитни кўриб қишлоқдаги тиришқоқ, билимдон болаларни эслайман. Қаййиди, шу шароит ўшаларда бўлса, деб ўйлайман.

— Аъзам ака, қишлоқда

бўлган бир воқеани айтиб берай. Мактаб болалари масжидга чиқиб номоз ўқиганларида уларга тазийқ ўтказишбди. Шу воқеага сиз қандай қарайсиз?

— Ёмон қарайман. Инсон эркига ҳуруж қилмаслик керак. «Ўқитувчи қандай бўлса, ўқувчиам шундай бўлсин!» деган гап қаерда бор? Масалан, мен қизим Тўмарис, ўғлим Темурга калмаи шаҳодат, кичик-кичик суралар ёдлатганман. Уларнинг мусулмон-номозхон, тақводор бўлишларини истайман. Хўш, улар мактабга боргач, ўқитувчилар тазийқ ўтказса... Мен нима қилишим керак? Бу масалада кўпчилик фикр сўрайди. Ўқитувчилариям тушуниш мумкин — улар ҳам ўз виждони, дунёқарашига мос иш

расиз, у ҳамманики.

Биринчи китобим ёшликдаги шеърлардан иборат. Иккинчиси — «Кузатиш»ни мен болаларим учун ёзганман. Бошқаларни билмайман, лекин менинг фикрим шундай: яхши асар — ҳамманики.

— Аъзам ака, сиз ҳозир болалар эътиборини қозонган, улар учун кўплаб севимли китоблар нашр қилинадиган «Чўлпон» нашриётида бўлим мудири бўлиб ишлайсиз. Айтинг-чи, нашриётда чоп этилаётган китоблар савияси қандай? Умуман, улар ўқувчилар учун нима бера олади?

— Ҳозир нашриёт учун қийин кунлар кечапти: қороз қиммат, нашр ишларига тўланадиган ҳақ катта, одамларда пул кам. Гап бир

«ФАРЗАНДЛАРИМ—ДЎСТЛАРИМ»

ШОИР АЪЗАМ УКТАМ БИЛАН СУҲБАТ

тутишлари табиий. Лекин бола-чи? У ўз фикри бўйича яшаши мумкинми-йўқми? Агар бир кун келиб менинг фарзандларим шундай муаммага дуч келишса — уларни мактабдан чиқариб олам. Ўзимнинг фожиам — худобехабар ўтган йилларим авлод-авлодимизга етади.

— Сиз «Кузатиш», «Кузда кулган чечаклар» каби шеърӣ мажмуаларининг муаллифисиз. Болалар учун ҳам бирор асар ёзишни ўйлаб кўрганмисиз? Болалар адабиётига қандай фикр билдирасиз?

— Мен учун тўсиқ йўқ, ҳамма асарлар болаларга ва айни вақтда катталарга ҳамдир. Жаҳон классикалари ижодини кўринг. Менинг устозим — Анвар Обиджон. У кишини болалар адаби дейишади. Кечи-

оз чўзилсам шу ўринда бир нарсани айтмасам бўлмайди. 1988-йилда Чўлпон шеърларини китоб қилмоқчи бўлдик. У пайтда бу иш жуда қийин эди.

Биринчи китобнинг ўзи Ёзувчилар Уюшмасидаги йигинда бу шоир ижодини тарғиб қилиш ҳато эканлигини кескин айтди. Лекин биз китобни тайёрладик. Шунда: «Аввалроқ бирон газетда айрим шеърларини чиқариб олайлик» деган фикр айтилди. Мен кичкина мақола ёзиб, беш-олти шеър билан бир-икки жойга бордим, иш чиқмади. Шунда «Ленин учқуни»гаам бир киргим келди. Бу газетда «Ўрта Осиёни ўрислар босиб олган» деган гап босилгани учун уни «Правда» газетасида танқид қилган пайтлар. Шунга қарамадан бу ердаги ватанпарвар инсонлар,

яна бир жасорат кўрсатишди. Чўлпоннинг бир саҳифа шеърларини эълон қилишди. Ўша пайтдаги муҳаррир Абдусайд Кўчимов ва ижодий жамоага яна бир қарра раҳмат айтгим келади.

Китобларга келсак, ўзбек халқи тарихини ўқитиш ҳам ҳозир яхши эмас. Дарслик йўқ. Шу боис бизда «Расмларда Ватан тарихи» деган олти жилдлик китоб нашр этиляпти. «Бобурнома», «Темурнома», «Шаҳаран турк», «Тўрт улус тарихи», «Туркий қавмлар тарихи», «Тазкиратул авлиёи туркий» каби дурдона асарларнинг босилиши катта иш. Болалар бу китобларни ҳозир ўқиши — Худони, халқини, ўзини, дўсту душманни ҳозир таниши учун керак. Шу нарсани болалар ололса, биз катта халқ эканлигини яна бир қарра исбот этамиз.

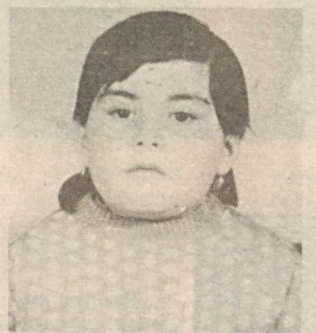
— Болалардаги қайси фазилатларни қадрлайсиз?

— Ёлгон гапирмайдиган, қўрқмас, чўрткесар, хушчақчақ, қизиқувчан ва тиниб-тинчимас болалар ёқади менга. Эҳтимол, бу ўзимнинг фарзандларим шундай бўлганлигидандир. Мен болаларим нима ҳақда савол беришса, албатта, жавоб бераман. «Бор ўйна!» дейлмайман. Бир кун қизим: «Дада, қачон машина оласиз?» — деб қолди. «Президент бўлганимда», — деб жавоб қилдим. Шунда у: «Ие, унда шеърни ким ёзди?» — деди. Бу шунчаки гапга ўхшайди. Лекин менга асосий ишдан чалғимаслигим кераклигини шу қизча яхшилаб тушунтириб қўйди. Фарзандларим — менинг дўстларим. Болаларига дўст бўлолмаган ота ҳақиқий инсон саналмаганидек, ўз отасига чинакам дўст бўлолмаган фарзанд ҳам чинакам одам ҳисобланмайди.

Суҳбатни Фарғона Давлат Дорилфунуни толиби Эркин ДОРИПОВ олиб борди.

Қизалоғимиз АЗИЗА!
Сени 6 баҳоринг билан
чин дилдан қутлаймиз.
Боқий умр кўриб, баркамол
инсон бўлиб етишишингга
тилакдошимиз.
Мирзаевлар оиласи.

Қашқадарё вилояти, Косон
туманидаги Ленин
номли давлат хўжалиги.
Хўжақўрғон қишлоғи.

Ширинтой жияним
ДИЛСЎЗХОН!

8 ёшинг муборак бўлсин!
Болаликдаги жамики беғубор,
соф орзуларинг ушалсин.
Омад сенга ҳаммаша ёр бўлсин.
Сени қутлаб Мадрахимовлар оиласи.

Фарғона вилояти, Учкўприк тумани, Гул қишлоғи,
43 хонадон.

Қизимиз МАЪСУМА!

Сени оиламиз аъзолари
номидан 10 баҳоринг билан
муборакбод этамиз.

Сенга сиҳат-саломатлик,
ўқишларингга ривожлар
тилаб қоламиз.

Каримовлар оиласи.

Косонсой тумани, Тергачи қишлоғи.

Исми жисмига монанд
қизим ЗЕБОХОН! Сени
11 баҳоринг билан салимий
муборакбод этамиз.
Соғу-саломат юртин. Гулгун
чеҳрангдан табассум
аримасин.

Тошкент вилояти, Чиноз
тумани. Қизил Октябрь
жамоа хўжалиги.
Ҳакимовлар оиласи.

Азиз фарзандимиз ГУЛАСАЛЕОНУ!

Лаъли лабимдан қулғу,
табассум аримасин.

Биринчи мучал ёшинг билан
қутлаб онанг ва даданг.

Тошкент шаҳар, Киров тумани,
Юнус-Обод даҳаси.
Белинский номидаги 51-мактаб.

ТАБРИКЛАЙМИЗ!

Мен эртаки эмасман. Бироқ болалигимда бобом ривоят қилган бир эртагим бор. Бу эртақ эмас, ҳақиқат туюлади менга. Келинлар, болажонлар, болалик эртагимни сизга зикр қила қолай. Зора эртақни тинглаб, шокир бўлсангиз. Ҳақиқатни англаб олсангиз. Зора...

Қадим замонда, кунтуғар томонда, заркокил Зарафшоннинг шундоқ ёнида барханлари айик келбат, юлғунлари сулув сунбат Қизилқумнинг қоқ белида бир гўзал, оллоҳ ёрлаққан ўлка бўлган экан. Улка кундан-кунга яшнаб, жаннатга айланибди. Осмонидан офтоб ўтса, хуржунни тешилиб, ҳадсиз тилло-си тўкилиб қолаверар, булут сайрга чиқса, ҳайратдан ҳарир пардаси чокидан сўкилиб, дури-марваридлари бу юрт узра сочилиб кетармиш. Ям-яшил далалари, олтин яйловлари таърифига муносиб тимсол тополмай қалам синик, шоир гунг, сўз ожиз, куй ҳаловатсиз экан. Одамларини айтмай-сизми одамларини. Уларни ҳозиргилар билан солиштирганда фазилатлари юз чандон ортик келар экан. Қалблари тупроқларга буюк ишқ билан боғланган, ақллари бутун замин ҳодисалари ҳақида энг одил, энг чўнг фикр юритаркан. Уларга кўк ҳам ихтиёрини топширибди. Мунажжимлари билан юлдузлар алоқа ўрнатган, кунора мулоқатлашиб туришаркан. Бу юрт фарзандлари содда бўлмаса-да ниҳоятда очик кўнгил, ўта салимий, ишонувчан бўлиб борибдилар.

Шубҳасиз, ўлканинг довури ер юзи ошибди, жамики одамзот боласига маълум бўлибди. Уларга келиб-кетиб турган ҳавас ва ҳасад карвонларининг адоғи қиринмай қолибди. Тўшағида илон янглиғ тўлғаниб ётадиган ғанимлар нима бўлса-да бу юртга эгалик қилиш пайига тушишибди. Карвонларига тужжор қиёфасида хийлакор ёвуз мақсадларини кўшиб боришибди. Юртга борувчилар «итлик» имтиҳонидан ўтгандан кейингина бу шарафга мушарраф бўлишар экан. Яъни айдоқчилар юртга борса, итдек бўлиши, керак бўлса, нажас устида ястанishi, номуссизлигини ўзига эп

билиши, бироқ вақт келгач қолишга шай туриши керак. Юртга шундай талабга муносиб, ғаним ажнабийлар ҳар томондан ёпирилиб келаверишибди. Заҳар тилларига асал ялаган бу ажнабийларга қизил қумликларнинг очик кўнгил, ишонувчанликлари жуда қўл келибди. Ҳаммани ўзидай билган зотлар ажнабийлар аврашларига лаққа тушиб, ўлкани янада кўҳли қилиш ҳаёли билан машғул бўлишибди.

Ғанимлар эса ҳаёллар тўла ваъда устига ваъда беришдан чарчашмабди. Хилватларда эса зимдан юртга эгалик қилишни бир зум ҳам тўхтатишмабди. Улканнинг тоғу тошин кўриб, боғу-роғининг ҳосилидан ҳайратланиб, одамларига ёлтоқилик қилиб бу чулчитлар кўп нарсани би-

Чулчитларнинг тўрт хизматкор девлари бор экан. Улка эгаллангач, девлар юртнинг тўрт тарафидаги биёбонга келиб ўрнашибдилар.

Девларнинг биринчиси фақат одам нафасини тановул қиларкан. Бунинг эвазига у чулчитларга кўки ва тупроғидан бир дунё зар тўплаб беришни гарданига олибди. Нафасхўр деб бугдойрангдан келган, келбатли ва сулув, жасорат ва иродада тенгсизларнинг нафасини жуда хуш кўраркан. Унинг дастидан қанчадан-қанча бундай фазилат ва кўрк соҳибларига қирон келибди. Улар қолмабди ҳисоби.

Иккинчи дев эса ўсимликлар дунёсига кўнгли суст кетганлардан экан. Уфурса

Кийим кўринишидан жуда чиройли тусда, аслида қасфнинг ўзгинаси экан. Уни кийганнинг танаси сўлиган гул қаторига тушар, гунча ёшида хазон фаслида бўларкан.

Бу кийим жодуланган, жодусиз қолса чарм қопни ундан тузукроқ дейиш мумкин эди. Бу девнинг касофатидан ўлкада бир мисқол тоза ҳаво қолмабди. Одамлар бўғилиб ўла бошлабдилар. Ҳали ўзлигида қолган бир қисм кишилар эса тоғ ва даштларга қочиб чиқиб, хору хўрликда умргузоронлик қилишибди.

Улканнинг энг гўзал, хуш-ҳаво жойлари, баҳорий гўшалари чулчитларники бўлиб қолибди. Бир пайтлар бу ернинг қонуний ҳукмдори бўлганларнинг болалари эса

ВАФО ФАЙЗУЛЛО

ликдан ҳамма ўзича зорланаркану ўзича меҳрибонлар излаб, меҳрсизлик гаврони билан бошқани савалаб, дилини яралаб юборишаркан.

Шунда чулчитлар уларни бу касалдан фориг этмоқ мақсадида эмас, чалғитмоқчи бўлиб, ҳосилдор дала арпасига боқиб шунча пуд бугдой йиғиштириб беринглар, дейишибди.

— Ахир, бу ерда арпа ўс-моқда-ку? Жонидан кечиб бири ғазабини яширолмабди. Ҳақиқатгўйнинг дарров тили кесилибди. Кесилган тилини кўрган бошқа тиллар ўзларини қимирлатишларига ҳам мажоллари келмабди. Айбни суяксизликларига тўнкашибди. Арпа ўрнига бугдой топшириб, арпани бугдой деб сотишибди. Ҳамма олибди, тановул қилиб улар нималигини англашгач, ҳаёт қонунини улар ҳам ўзгартиришибди. Уларнинг олмоқ мақсадида умрлари бўйи бошқаларни алдаб яшашга қасд қилишибди. Улгани ёлғон забт этибди. Ва, бунда дарахт ўтин, сув, оғу, кўк ер, одам одамхўр тубанлигига етгач, чулчитлар бу юртдан оладиган нарсаси қолмабди. Умидлари кесилиб, янги жаннат излаш пайига тушишибди. Вайронлар оралаб, улар карвони кўзгалганда қиёмат қойим кўнибди. Тупроқ бир оҳ уриб бағри топталишдан ёрилиб кетибди. Юрт ҳам, унинг болаларию ажнабий чулчитлар ҳам янги «жаннат» тамуққа бир онда равона бўлишибди. Улар қони билан суғорилган тупроқ қизил ранг олибди.

либ олишибди. Ва айрим бўйни йўгон, меҳнатга тоби йўк, бироқ меҳнатсевар, ақли ўткир, интилувчан ҳам-юртларининг ютуқларини кўролмасларини аста-аста ишга торттибдилар, пухталики билан ўз томонларига оғдирибдилар.

Элни тергаш ўша ишқмас сотқинларга топширилибди. Сотқинлар эса ишни ўзларининг азалий ёвлари бўлган ҳақгўй, ҳалол, меҳнатсевар, оқил ва доноларни қатл этиб, хонавайрон қилишдан бошлашибди.

Эгасиз элнинг эгалари бўлган чулчитларнинг севинчлари ичига симабди ва бу юртдаги энг қаътий, азалий, муқаддас қонунларини удумлари бузишибди, топташибди. Бу удумлар кўнгилнинг қусқусини келтирадиган бўҳтонлар остига қолибди. Бўйинларига тавқиқлаънати илинибди.

1. Қизилқумликлар атамаси нисбий ном бўлиб, ҳозирги Қизилқум чўли ўрнида қадимдан гуллаган бир ўлкэ бўлганлигига ишоради.

ЭРТАК-БАДИА

бўлди, боғлар ўз-ўзидан қуриб, ўтинга айланиб қолибди. Дарёга чўмилганда ўша дарё сувмас оғу наҳрига айланибди. Бу девнинг касридан биронта дарахт соғ қолмабди. Сара қоматсиз, шакар мевасиз, шамшод хорлик ҳолига келибди. Бағри адо она-тупроқ оҳ чекса-да, дев бошига етган ўғилларини ҳаётга қайтара олармиди?

Касал-соғ қолган дарахт меваларидан таътиб кўрган одам болалари эса сопласоғ юриб, лоқайдлик ҳолатига йўлиқибди. Бу хасталик бедаво, юқдими, ундан халос бўлиш ўлим билан баровар экан. Бу девнинг товони дарахтларнинг яшил қони ҳар йили минг карвонда йўлга чиқиб чулчистон қоринларини мешлаб ҳийлакорликларини пешларкан.

Учинчи биёбонда ўрнашган дев соф ҳаво еркан. Унинг нажасини чулчитлар тўплаб, кийим-бош қилишар ва тилла баробарида пуллашарканлар.

чулчитларнинг қуллари, чўрилари айланишибди. Бундан-да алам қиладигани қизилқумликлар бу юмушдорликдан ҳазар қилиш ўрнига чулчитларга хизматкор, иткорликда юрмоқни ўзларига одат қилибдилар.

Чулчитлар учун энг зўр одат нима билан бўлса-да ҳарам-ҳаршилигига қарамай қорин тўйдириш ёзилмаган пўлат қонун эди. Ярим яланғоч юриш маданият, ҳеч бир ёвузликдан қайтмаслик ботирик тушуниларди. Чулчитларнинг бу феълига қул ва чўриллар ҳавас билан боқибди. Улардай бўлиш ҳаракатига тушишибди. Оналар болаларини ташлаб эркаклар қиладиган ишларни талаб қилишибди, қатор-қатор дорилфунунларни 2 ойда битириб, шайтон араваларни бошқарадиган бўлишибди. Уйга келиб, болаларига қарашга, уйни тартибга келтиришга эса вақтлари қарийб йўқ ҳисобига келибди.

Вабодай ўлкани меҳрсизлик касали оралабди. Бу касал билан оғриманг бирон зот қолмабди. Касал-

Бош муҳаррир: Ақром БЕРДИМУРОДОВ.

Таҳрир ҳайъати:

В. ФАЙЗУЛЛАЕВ, Т. ЭШБОЕВ (бош муҳаррир)

ўринбосари), А. КУЧИМОВ, М. РАҲИМБЕРДИЕВА,

Т. КАРИМОВ, М. ПИРМАТОВ (масъул котиб).

Таъсис этувчи:
УЗБЕКИСТОН ЕШЛАР ИТТИФОҚИ
МАРКАЗИЙ ҚУМИТАСИ

Бизнинг манзилгоҳимиз:
ТОШКЕНТ ШАҲРИ. 700083,
ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.

Газета ҳафтанинг чоршанба
ва шанба кунлари чиқади.

Маълумот учун телефон: 32-54-21

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концернининг босмахонаси.

Тошкент шаҳри. 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй

Чоп этиш вақти — 18.00.

Буюртма № Г-27. Нашр кўрсаткичи 64563.

